

PUNT DE LLIBRE

Mònica Boixader

Bertrana i la culpa històrica 03/03/2020

La Diputació de Girona presenta 'Avui us parlaré', d'Aurora Bertrana avui a les 19h la Casa Masó de Girona

Aurora Bertrana té allò que cal tenir per seduir el lector: el do de la franquesa. Qui la llegeix de seguida cau dins del miratge de tenir l'autora asseguda a la vora, murmurant-li gairebé a cau d'orella les aventures i desventures dels seus viatges, les llepolies i les aberracions dels llocs inhòspits per on va passejar-se. És una autora confident, una autora amiga. Una autora que parla de l'ànima dels homes que li passen per davant al llarg de la vida sense embardissar-se, però amb una subtileza molt fina. El lector té la sensació d'estudi antropològic encobert, gojosament literari. Fins i tot en la descripció dels escenaris més sòrdids, amb Bertrana hi sabem apreciar el triomf de la vida, que seria com dir: la joia d'haver pogut ser allà, aleshores, per a descriure-ho, després. I donar-ho.

Aurora Bertrana, entrevistada cap al 1970. Fons El Punt- Barceló CRDI Ajuntament de Girona

I la Col·lecció Josep Pla ens dona, per començar l'any, *Avui us parlaré*, que aplega un feix de conferències que l'autora va pronunciar entre els anys 1930 i 1967. En un llibre ni massa prim ni massa gruixut, a cura d'**Adriana Bàrcia**, hi trobem un mosaic històric, geogràfic i personal que faria tremir el viatger més ardit. **L'obra es presenta avui a les 19h a la Casa Masó de Girona.** Bertrana en una conferència, va dir: "Però la comèdia més important és la invisible, la que passa entre bastidors, de la qual, per dissort, no resta cap testimoni palpable." I aquests parlaments, sobre guerres, premis literaris, la Polinèsia, llengua catalana o feminisme, que havien de morir en ser dits, són un d'aquests testimonis palpables improbables. I per això, aquest llibre, com a vegades els epistolaris, com a vegades les memòries, fa flaire de regal.

A la conferència *El viatge educatiu i instructiu*, que Bertrana va pronunciar a l'Ateneu Barcelonès el novembre de 1930, hi va dir: "El tipus de dona que tant abunda a casa nostra i la senyoreta de classe mitjana que no treballa m'inspiren un veritable terror. De la dona de classe rica no vull parlar-ne perquè jo la considero una mena de bèstia de luxe [...]. De la dona de classe treballadora tampoc me n'ocuparé, no perquè no sigui altament interessant [...]. Contra la que jo clamo i la que em sembla un vertader perill per a la societat actual és aquesta casta de senyoretetes sense fortuna que tenen totes les pretensions de la classe afortunada (afortunada en un sentit purament material)."

S'intueix, doncs, des de la prosa oral de Bertrana, una mena de repulsió per un tipus de dona. La que no és humil del tot, la que no és rica del tot; per la dona normal que aspira a viure bé. La pobresa enalteix la pobra perquè és pobra i pateix, i el patiment és noble. I la rica, com que mai no la podem fer eixir de la vida de vitrina i salonet, perquè ho és per naturalesa, no cal tocar-la. Només mirar-la, potser, amb una punta de curiositat. Sembla, així, que Bertrana es rebel·li, només, contra aquelles que no volen respectar la seva condició, la seva marca de naixença. Aquelles massa benestants per haver de treballar, però massa humils per merèixer una vida social plena. Una noia de classe mitjana que no treballa –fora de casa– i que fa coses per ella és, segons l'escriptora, una noia capriciosa. Que fa mal fet de cuidar-se i d'hostentar-ho, i que si ho fa s'hauria, si més no, d'averkonyir un brinet.

Continua: "Aquestes noies solen ésser superficials, coquetes, pretensioses i hipòcrites. [...] Mimades dels pares, adulades dels pretendents, no tenen altres horitzons que l'eriçat permanent, la silueta de moda i una sessió de cine sonor de tant en tant." I de sobte em fa l'efecte que anar a la perruqueria o anar al cinema hauria de fer sentir culpable, per voler tenir temps propi de cura i d'oci, aquestes noies normals. I em fa l'efecte, també, que aquesta culpa latent de la qual Bertrana parla sense parlar-ne, és la mateixa contra la qual el feminisme d'avui encara lluita.

Quantes dones, amb obligacions sota el braç, amb persones que depenen de nosaltres, no hem accelerat el pas sense adonar-nos-en, sortint del cinema, per arribar abans a casa on ens esperen? Quantes no hem sentit una pessigada fugissera en algun rebrec de la consciència, en deixar els nens amb la veïna per anar a la perruqueria? Sé que contrasto èpoques diferents, visions diferents, i que les dones en qui jo penso quan escric això potser no s'assemblen gens ni mica a les dones en què Bertrana pensava quan escrivia les seves ratlles. Però el que sí que és compartit, el que sí que ve de lluny, són els encenalls de culpabilitat femenina. Les petites guspises d'una mala consciència mecànica, quan ens dediquem temps. Infiltrades d'una generació a l'altra per escletxes imperceptibles. En forma de mirades o comentaris fugaços, quan una dona fa, lliurement, una cosa per ella. No són, tots aquests minúsculs actes reflexos –l'afanyar-se a tornar a casa, el pessic a la consciència en deixar la mainada–, la cua d'aquesta culpa endimoniada, una culpa mal tenyida d'heroïcitat domèstica? Sota el tel violaci de Bertrana, s'hi amaga, doncs, una moral religiosa robusta, socialment jeràrquica, que quan sura ací i allà de la seva obra esdevé binària, sense matisos, dibuixada amb una cera.

Potser Bertrana, quan parlava durant els anys trenta de "les nostres noies superficials", es referia a aquelles mateixes que poc temps més tard **Capmany** descrivia així: "les noies de la classe mitja i burgesa" que, un cop passada la guerra, "seguien fent batxillerat amb una clara consciència de la provisionalitat dels seus estudis [...] sabem que en un vuitanta per cent dels casos, era més important una anada a casa la modista que una classe, una tarda a la perruqueria que un exercici, unes vacances familiars que un examen. Les noies que acabaven el batxillerat ho feien com un deure a complir, molt sovint per tenir content el papà." Però Bertrana va més enllà i diu, d'aquestes noies que no pot sofrir, que "l'interès que prenen per l'home, és purament superficial o pràctic. [...] Quan es tracta d'emmaridar-se el primer que analitzen són les possibilitats financeres

del pretendent. És ben lògic! L'educació que han rebut no els permet més amplària d'horitzons." I Capmany, si l'hagués tinguda davant, li hauria respost, possiblement, així: "¿Per què ha de ser risible o reprovable l'activitat que desenrotlla una noia per aconseguir marit, si li han ficat al cap, des de petita, que aquesta és la seva essencial carrera?" Les dues, doncs, en certa manera estaven d'acord: les dones eren educades, abans que per cap altra cosa, per casar-se. Sí, Bertrana i Capmany devien parlar de la mateixa noia. La noia jove, casívola o casada, que tenia ganes de viure i pensava en la figura del marit per no haver de patir econòmicament. Però mentre Bertrana s'enfuriava gairebé amb cada noia d'aquesta condició, amb el seu nom i el seu coret bategant a dintre, Capmany la presentava com una víctima del masclisme imperant. I mentre Capmany clamava un canvi social, Bertrana demanava a cada noia, una per una, un canvi personal, interior, ascètic. Que tenia forma de càstig disfressat.

En aquesta conferència proposa la solució: "I bé, sabeu un remei infal·lible a tot això? Una temporadeta de gana. Uns anys de privacions! [...] Buscar feina en un país llunyà, anar de casa en casa i sentir-se mal rebut i rebutjat. Tenir molta més gana que pa. Tenir molta més fred que carbó. [...] L'auto, el cine, el perruquer, tot passa a un pla infinitament secundari." Això és, segur, una tècnica trepidant d'aprenentatge personal. Un antídote contra el caprici d'adolescència. Però que Bertrana prescrivia, sobretot, a les dones. A les noies ni massa pobres ni massa riques que s'emmirallaven, adesiara, com un pecat, en aquestes darreres. I anaven a la perruqueria, i anaven al cinema. Aquest antídote tenia, per l'escriptora, a més, un fi ben acotat: "Ara podreu començar a apreciar el valor d'un home honrat i treballador. [...] I l'ordre futur de la vostra llar, l'economia, l'equilibri i la cooperació que podeu practicar al costat del vostre marit seran molt més eficaços gràcies a l'experiència d'aquests viatges." De manera que després del tràngol del viatge, quan la noia per fi pogués tornar a anar al cinema, o veiés el marit una mica cansat en tornar de la feina, sentiria el dring d'aquell temps de privacions a dintre seu. Un dring heretat entre les dones al llarg de les centúries, un dring sord que encara moltes sentim en forma de bronzits de culpa. Una culpa històrica, "d'ençà d'allò de la poma", que diria Arquimbau.

Llegir Bertrana és lliscar a damunt de mars cristal·lins, saltar d'una guerra a l'altra i és, també, tastar totes les contractacions d'aquest feminisme català dolç, de cambres assolellades i de recers pútrids. "Treballarem per deslliurar l'esperit femení de tot vell programa carregat de supersticions, d'ignorància, de prejudicis i carrincloneria. Però també treballarem perquè la dona no oblidí que la seva més bella missió és ésser bona esposa i excel·lent mare", clamaria un any més tard, a l'Ateneu. Un feminisme, doncs, que ho era i no ho era, terriblement interessant. I que encara no se sap gaire com s'ha de tractar, presentar i explicar, ara i aquí. Pensant en les nenes que neixen avui, sovint em demano això, exactament així: Ens podem permetre d'anomenar feminisme aquest feminisme? Ens ho podem permetre?

<https://www.nuvol.com/llobres/bertrana-i-la-culpa-historica-85576>